

Asia: VN/23778/2022

Ympäristöministeriön asetus rakennuksen materiaaliselosteesta

1. Asetuksen yleinen palaute

a. Onko asetuksessa kuvattu materiaaliselosteen laadinnan menetelmä selkeä ja ymmärrettävä?

Ei

b. Onko asetuksessa esitetty menetelmä mielestäsi tarpeeksi kattava, jotta sen avulla saadaan käsitys rakennusten materiaalivirroista Suomessa?

Ei

c. Onko asetuksessa esitetty menetelmä mielestäsi sekä uusille että korjattaville rakennuksille?

Ei

d. Soveltuuko asetuksessa esitetty menetelmä mielestäsi käytettäväksi rakennuksen suunnittelun aikana ennen rakentamisluvan hakemista?

Ei

e. Muita yleisiä kommentteja:

Rakennetun ympäristön ja rakentamisen merkitys kansantaloudellemme on erittäin suuri:

60 prosenttia investoinneista, 15 prosenttia bruttokansantuotteesta ja 20 työllisyydestä. Rakentamisen säädösympäristöön vaikuttavilla muutoksilla on siis merkittävät vaikutukset ei pelkästään rakentamiseen vaan koko kansantalouteen ja paikalliseen elinkeinoelämään.

Rakentamisen lupaprosesseissamme on jo nyt haasteita kaikissa rakentamisen volyymin kannalta merkittävässä kaupungeissa. Käsittelyajat luissa ovat pitkiä ja työkuorma lupaprosesseissa rakennusvalvonnoille sekä hankkeeseen ryhtyville valtava. Lisäksi jo nyt toimintaympäristön isot muutokset esimerkiksi vähähiilisuuden, digitalisuuden, kiinteistöjen käyttötapojen kehityksen sekä säädösympäristömuutoksien johdosta haastavat prosessien sujuvuutta ja pidentävät entisestään lupaprosessien kestoja. Investoinnit rakennettuun ympäristöön ja tätä auttava prosessien sujuvuus ovat kuitenkin välttämättömiä muun muassa rakennetun ympäristön vihreän siirtymän kannalta.

Tässä hetkessä tärkeiden päämäärien saavuttamiseksi tulee pikemminkin helpottaa investointien tekemistä suomalaiseseen rakennettuun ympäristöön, ei vaikeuttaa. Rakentaminen on kansantaloudellisesti niin merkittävä kokonaisuus, että siihen liittyvän säädösympäristön kehittäminen tulee tehdä huolella ja kokonaisvaikutukset tarkastellen. Vaikutuksien arviointia ei tule rajata pelkästään yksittäiseen osakokonaisuuteen.

Esityksen mukaisen materiaaliselosteen tarvetta perustellaan ilmastaselvityksen, kiinteistön käytön ja ylläpidon sekä kiertotalouden tarpeilla.

Rakli pitää ajatusta tuote- ja materiaalitiedon hyödyntämisestä rakennusten elinkaaren aikana kannatettavana. Tämä tulee kuitenkin tehdä kannustimien ja tavoitteiden asettamisen kautta, ei esitetyn kaltaisena byrokraattisena ja hyvin teoreettisena rakennuslupaprosessia entisestään kuormittavana tekijänä. Rakli edellyttää, että esitetyn kaltaisesta materiaaliselosteen vaatimisesta rakennuslupaprosessin yhteydessä, tulee ensisijaisesti kokonaan luopua.

Esitetyn kaltaisen materiaaliselosteen vaatiminen on kustannustehoton tapa edistää kiertotaloutta. Säädösympäristön kehittämisen johtavana ajatuksena tulee olla tavoitteilla ohjaaminen, ei säätää yksityiskohtaisista keinoista,. Rakentamislakikokonaisuudessa kiertotaloutta edistää jo materiaaliselosteen asetusluonnoksen perustelumuiustiossa mainitut ilmastaselvityksen edellyttämä elinkaariarviointi sekä purkumateriaali- ja rakennusjätteselvitys rakennuksen olennaista materiaaleista rakennuksien purkamisen yhteydessä. Mainittu purku- ja rakennusjättemateriaalien selvitys tuo jo lähtökohtaisesti tavoitteen ylläpitää tietoa rakennuksen materiaaleista ja tuotteista elinkaaren aikana. Samaan tavoitteeseen tähtää rakentamislain nojalla jatkossa vaadittava ilmastaselvitys. On todettava, että Raklin jäsenet ovat toteuttaneet EN - standardeihin pohjautuvia ilmastaselvityksiä rakennushankkeiden yhteydessä jo paljon ilman vaatimusta esityksen kaltaiselle materiaaliselosteelle.

Rakennuslupaprosessi, joka on yksi kansantalouden ja investointien kannalta tärkeimmistä prosesseista, ei voi olla kaiken mahdollisen tiedon keräämisen alusta esimerkiksi akateemisiin tarkoituksiin. Vihreän siirtymän kannalta on myös oleellista, että investoinnit rakennettuun ympäristöön toteutuvat ja lupaprosesseja sujuvoitetaan.

Pakollisen kattavan materiaaliluetteloinnin sijaan tulee poistaa säädosesteitä kiertotalouden tieltä ja vaikuttaa kierrätysmateriaalien käytön kannattavuuteen. Tähän myös esityksen perustelumuiustiossa on viitattu. Näiden tavoitteiden toteuttaminen yksinään luovat kannustimia ylläpitää rakennuksen tuotetietoa tarpeenmukaisesti, eikä toisi rakennuslupaprosessiin lisää byrokratiaa.

Mikäli materiaaliselosteella on tarkoitus tukea rakennuksien ylläpitoa kuten yhdeksi perusteluksi on esitetty, tulee tämän tapahtua erityisesti kiinteistön huollon ja ylläpidon tarpeista. Rakennuksen ylläpidon vaatimat tietotarpeet ovat erilaisia kuin rakennusvaiheen tai rakennuksen purkuvaiheen tietotarpeet. KiraDigi – hankkeessa toteutettiin jo ylläpidon tarpeisiin ja rakennustuotteiden tuotetiedon käsittelyyn kokeiluhankkeita digitaalisen tuotetiedon hallinnasta rakennushankkeen

logistiikan ja kiinteistön ylläpidon tueksi. Teemaan liittyviä kehityshankkeita on käynnissä myös Raklin jäsenorganisaatioilla. Esitetyn materiaaliselosteen kaltainen rakennusvaiheen materiaalien luettelointi ei kuitenkaan tue kyseistä markkinaehtoista kehitystä, vaan toisi lisää byrokratiaa rakennushankkeisiin. Ylläpidon tarpeet lähtevät muista lähtökohdista kuin rakennuksen yksittäisten rakenneosien materiaalisällöistä tai elinkaariarvioinnin mukaisesta rakennuksen tietojen käsittelystä.

Turhan rakennuslupaprosessia hankaloittavan byrokratian lisäksi materiaaliselosteessa vaaditut tietotarpeet olisivat käsittääksemme hankalia tai jopa mahdottomia täyttää vaadittujen luokittelujen osalta. Erityisesti tämä koskee muun muassa EU:n sisämarkkinasta sekä EU:n ulkopuolelta tulevien rakennusosien eri materiaalisältöjä ja rakennusosiin sisältyviä vaarallisia aineita. Jo yksistään tämä on erittäin suuri ongelma rakennushankkeiden sujuvuuden kannalta.

Esityksen perustelumuistion kappaleessa ”4. Arvioidut vaikutukset” todetaan: ” Asetuksella ei olisi suuria vaikutuksia viranomaisten tehtäviin” ja lisäksi ” Asetuksella ei katsota olevan suuria, rakennuskustannuksia lisääviä vaikutuksia.”

Emme pidä mainittuja arvioita oikeina. Tämän esityksen mukaisten vaatimusten vaikutuksia tulee tarkastella osana koko rakentamislakiesityksen muita vaatimuksia. Esityksen mukaiseen vaatimukseen materiaaliselosteesta liittyvät asetuksenanto-oikeudet ilmastaselvityksestä sekä rakennuksen tietomallimuotoisista suunnitelmista. Nämä kaikki vaatimukset aiheuttavat merkittäviä uusia työmääriä jo muutenkin haasteelliseen rakennuslupaprosessiin sekä rakennushankkeisiin ryhtyville, että viranomaisille perustuen Raklin jäseniltä kerättyihin näkemyksiin. Vaatimukset sisältävät epäselviä ja epätarkkoja vaatimuksia, joiden yhteisvaikutuksia rakennuslupaprosessiin ei ole lain valmistelussa tarkasteltu. Tämänkin käsiteltävän asetusluonnoksen vaikutuksia tulisi käsitellä vertailemalla saavutettavia hyötyjä rakennuslupaprosessille aiheutettuihin sujuvuuden haasteisiin. Rakennuslupaprosessin ei tule olla kaiken tiedon keräämisen alusta.

2. Kommentit asetusluonnoksen pykäliin

1 § Rakennuksen materiaaliseloste

Pykälässä luetellaan joukko tarkoituksia, joihin materiaaliselosteen ajatellaan soveltuvan. Nähdäksemme esitetyn listauksen kaltainen seloste palvelee lähinnä elinkaarilaskennan tarpeita ja siksi sen sisältöjä tulee käsitellä osana elinkaariarviointia, ei erillisenä vaatimuksena. Rakennuslupaprosessia ei tulisi kuormittaa tietotarpeilla, joille ei ole viranomaistoiminnan kannalta oleellista tarvetta.

2 § Materiaaliselosteen laadinta ja päivittäminen

Herää kysymys, miksi materiaaliseloste ylipäättään laaditaan suunnitteluvaiheessa, jos seloste kuitenkin vaaditaan päivitettäväksi toteutuksen yhteydessä. Tämä tuo hankkeisiin vain turhaa työtä. Oletuksena on kuitenkin, että rakennuksen toteutuksessa käytetyt materiaalit ja laitteet ovat oleellisia käsiteltävän tietosisällön kannalta.

Näemme ongelmaksi säädösojauksessa yksityiskohtaisesti määritellyt tehtävät rakennushankkeen osapuolille. Mikäli materiaaliseloste vaaditaan, sen tulisi kohdistua vaatimuksena rakennushankkeelle, eikä erillisiä tehtävänosoituksia siitä minkä tahon, kenen rakennushankkeen osapuolen tulisi kukin tietosisältövaatimus täyttää tulisi ollenkaan asettaa. Mainitun kaltainen jäykkä säädösohjaus vaikeuttaa mm. rakennushankkeen toteutusmuotojen kehittämistä.

3 § Rakennusosat

Pykälässä todetaan ”Selosteen on sisällettävä lisäksi ne liitteen 1 mukaiset rakennusosat, jotka vaihdetaan uuden tai laajamittaisesti korjattavan rakennuksen valmistumisen jälkeen. Vaihtojen arvioinnin on perustuttava 50 vuoden ajanjaksolle. Mikäli rakennuksen suunniteltu käyttöikä on tätä lyhyempi, vaihtojen arvioinnin on perustuttava tälle ajanjaksolle.”

Mainittu rakennuksen osien tekniseen elinkaareen liittyvä vaatimus on täysin teoreettinen. Käytännössä rakennuksen rakennusosien päivittymiseen vaikuttavat useat muut seikat kuin pelkkä teoreettinen lähtökohta rakennusosien teknisen elinkaaren näkökulmasta. Rakennuksien ylläpitojärjestelmiin kuten huoltokirjoihin tuotetaan teknisen elinkaaren näkökulmasta jo nykyään riittävällä tarkkuudella tieto järjestelmien ja laitteiden päivittämisestä. Esitetty teoretisointi elinkaarimallin lähtökohtiin perustuen ei tuo tähän asiaan lisäarvoa vaan tuottaa vaan turhaa työtä.

4 § Rakennusosien sisältämät materiaalit

Pykälässä todetaan: ” Jos rakennusosa sisältää useampia materiaaleja, on materiaaliselosteen sisällettävä tieto niistä kaikista. Rakennusosien vaihdon arvioinnin on perustuttava oletukseen, että 3 §:n mukaisen arviointijakson aikana vaihdettavat osat ovat materiaali jakaumaltaan samanlaisia kuin rakentamisessa käytetyt.”

Saamiemme tietojen mukaan rakennusosien sisältämää tietoa ei ole mahdollista erotella useiden EU:n sisämarkkinasta tai, varsinkin EU:n ulkopuolelta tulevien rakennusosien osalta. Esitys jättää auki, miten näissä tilanteissa meneteltäisiin.

Rakennusosien vaihdon arvioinnin sitominen samanlaisiin materiaali jakaumaan kuin alkuperäisen rakentamisessa käytetyn osan kertoo materiaaliselosteen teoreettisuudesta. Kysymys on teoreettisesta elinkaariarvioinnin mukaisesta tarkastelusta. Tämä ei hyödytä rakennuksen ylläpidon aikaisia tarpeita.

5 § Materiaalien alkuperä

Toteamme että saamiemme tietojen mukaan pykälässä mainitun erittelyn mukaista listausta ja erittelyä ei ole mahdollista tehdä varsinkin Suomen ulkopuolelta tulevien rakennusosien osalta. Miten tällöin toimittaisiin ja vaatimukset täytettäisiin.

6 § Materiaaliselosteen tietojen ilmoittaminen

Jää hyvin epäselväksi mihin vaaditun kaltaista listausta mainitulla tarkkuudella tarvitaan erillisesti käsiteltäväksi. Rakennuksen materiaalisältö muuttuu sen elinkaaren aikana monesta syystä ja elinkaariarvioinnin pohjana oleva rakennuksen osien teoreettinen tekninen elinkaari on vain yksi niistä. Esitämme että materiaaliselosteen kaltaisesta teoreettisesta ja lisää byrokratiaa rakennushankkeen prosessiin tuovasta vaatimuksesta luovutaan kokonaan.

Somersalmi Mikko
Rakli ry